

УДК 002.4

О. О. Гуманенко*Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка***ВИДАВНИЦТВО «СТЕПОВА ЕЛЛАДА»:
ТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ЛІТЕРАТУРИ НОВОГО ПОКОЛІННЯ**

Аналізується діяльність кіровоградського видавництва «Степова Еллада». Експлікується місце видавництва у сучасному інформаційному просторі. Висвітлюється концепція видання новітньої навчальної літератури.

Художня література — це мистецтво Слова. Знайомство з літературою як з навчальним предметом — це активне спілкування зі Словом. Залежно від його рівня формується мовлення людини, її духовність і культура.

Зазначимо, що сьогодні шкільна програма з української літератури еволюціонувала, з'явилися нові імена та твори. Однак все-таки діючі програми з літератури мають серйозні недоліки. Як вважає Григорій Клочек, є декілька принципових засад, на яких повинне ґрунтуватися подальше удосконалення програм [4, с. 3]: скорочення кількості письменників, твори яких вивчаються в школі монографічно (перш за все це стосується української літератури ХХ ст.; калейдоскопічність вивчення літератури цього періоду не дає змоги зануритись у глибину літературного матеріалу); зменшення у шкільних підручниках масиву історико-літературної інформації; сучасна літературна освіта має розвивати здатність людини до самовираження через Слово — як усне, так і писемне; шкільна літературна освіта повинна дати перший поштовх процесу досягнення художності, створити для нього базис.

На відміну від стереотипних підручників, новітні повинні мати принципово іншу структуру: бути розвивальними — тобто пропонувати учневі найрізноманітніші форми роботи, виконуючи які, він активно здобуватиме власне сучасну літературну освіту; між підручником та учнем повинні бути діалогічні стосунки.

Ідея організації видавництва, яке б працювало над проблемою створення підручників нового покоління, з'явилась у Григорія Клочека, коли він уже розробив кілька видавничих проектів, серед яких особливо вдалим вважає проект «Рідне слово в рідній школі», але спілкування з київськими видавництвами привело його до думки, що для реалізації своїх ідей необхідно самому стати видавцем. У результаті було створено видавництво «Степова Еллада», що спеціалізується на виданні навчально-методичної літератури, зорієнтованої на вчителя-словесника, студента-філолога, учня старшого класу, яке виявляє інтерес до художньої літератури. «Степова Еллада — це вимріяна Маланюком незалежна, багата і висококультурна Україна. Назва видавництва засвідчує ідейну спрямованість друкованої продукції, яка випускатиметься у світ, — ця продукція «працюватиме» на виховання нової української людини, тобто людини з високою національною свідомістю, з інтелектом, що природно зріє на рідній культурі і одночасно ввібрав усе найкраще зі світової культури.

Завдання книжок «Степової Еллади» — допомогти учителю реалізувати морально-етичну, естетичну, націотворчу енергетику рідної літератури, донести її до молодих поколінь українських громадян» [4, с. 3].

Видавництво «Степова Еллада» заявило про себе у 1998 р. З його продукцією вже ознайомилися тисячі вчителів української мови й літератури. Це єдине в Україні видавництво, яке свідомо дотримується вузької спеціалізації, а саме — випускає посібники для вчителів-словесників. Інакше кажучи, його спеціалізацію можна назвати «українська література в школі».

Появі видавництва «Степова Еллада» сприяли такі чинники.

Перший із них полягає в тому, що в Кіровоградському педагогічному університеті протягом останніх двох десятиліть склалася кваліфікована кафедра української літератури. Багатьом відомі імена таких учених як Г. Клочек, В. Панченко, В. Марко, О. Поляруш, Л. Куценко. Творчий потенціал кафедри засвідчений великою кількістю наукових та науково-методичних публікацій. Видано десятки наукових монографій і навчальних посібників. Важливо відзначити, що робота в педагогічному закладі сприяє тому, що викладачі «не відриваються від практики»: «В українському шкільному літературознавстві склався кризовий момент. Були і є серйозні проблеми зі шкільною програмою, з підручниками. Майже перестали виходити різного роду навчальні посібники. А тим часом вся «програмова» українська література потребувала принципово нової інтерпретації. Страшно було навіть подумати, що, наприклад, творчість Тараса Шевченка багатьма вчителями викладається ще по-старому... Усе це змушувало діяти...» [4, с. 3].

Сьогодні з'явилося багато приватних видавництв, які спеціалізуються на випуску різноманітних навчальних посібників для школи. І як ніколи став популярним випуск, так званої, методичної літератури широкого вжитку: шпаргалок, відповідей до екзамену, переказів сюжетів, зразків учнівських творів... «До речі, офіційне ставлення до такого «навчального» ширпотребу ще не вироблене. Рецензії на такі видання не з'являються. У нас, до речі, взагалі не налагоджена об'єктивна критична експертиза друкованої навчально-методичної літератури», — зазначає Григорій Клочек [4, с. 3]. «Результати такої «видавничої діяльності», яка керується виключно комерційними інтересами, просто драматичні. І чомусь ніхто не б'є тривогу, що всякі там «Золоті твори з української літератури», від яких аж прогинаються книжкові розкладки, фактично вбили шкільний письмовий твір як ефективний засіб не тільки здобування літературної освіти, а й набуття культури письмового самовираження. Все це позначено якоюсь несерйозністю, поспіхом, непрофесіоналізмом і навіть шарлатанством. Це примітивний бізнес, що характерний для ранніх стадій нашого дикого капіталізму», — підкреслює він [1, с. 3].

«Степова Еллада» ж прагне видавати такі посібники, які допомагали би вчителю якісніше готуватися до уроку. Наприклад, у посібнику-хрестоматії, що присвячений творчості Ліни Костенко, є все для того, щоб уроки, на яких вивчатиметься її поезія, були і цікавими, і по-справжньому навчальними. Тут і біографія, і поетичні тексти, і їх інтерпретація, виконана в режимі «шкільної версії» аналізу художнього твору, і система завдань та запитань, тематика письмових творів із

розгорнутими планами, тести для перевірки знань. Головна навчальна здатність «Ліни Костенко» в тому, що книжка дає змогу здійснювати, так зване, «паралельне читання» — спочатку читати художні твори, а потім — їх інтерпретацію.

Для даного навчального посібника-хрестоматії характерні системність подачі матеріалу, доступність викладу, зорієнтована на вікові особливості та освітній рівень читача, чітка структурованість усіх складових змістової частини. Посібник написано на високому професійному рівні щодо змісту, завдяки якому користується значним читацьким попитом.

Безперечно цінність має навчальний посібник «Світ «Велесової книги». Він розкриває пам'ятку культури як літературний текст, який наділено потужною художньою енергетикою. У плані змісту, Григорій Ключек неупереджено осмислює феномен «Велесової книги», а з погляду структури видання містить корисні методичні вказівки, які допомагають глибше зануритися в художній простір стародавньої пам'ятки.

Серйозне «шкільне» літературознавство — нелегка справа. Воно вимагає вміння писати просто про складні речі. У «Степової Еллади» вже є певне коло авторів, які знають, що потрібно вчителю для цікавого уроку.

Перші книжки «Степової Еллади» (розробки Григорія Ключека «Історичний роман Ліни Костенко «Маруся Чурай» і «Романи Івана Багряного «Тигрлови» та «Сад Гетсиманський») представляють серію «Шкільна версія аналізу твору». Шкільну версію аналізу Григорій Ключек називає «одним із головних жанрів «шкільного» літературознавства, який має свої закони». Вимоги до цього жанру розроблено на кафедрі української літератури Кіровоградського державного педагогічного університету, яких зобов'язані дотримуватись усі автори, які готують рукописи для «Степової Еллади». Найголовніші вимоги: орієнтація на визначену категорію читачів; читабельність; урахування всіх потреб учителя, який готується до уроку; наявність методичного апарату; національна ідея.

Видавництво «Степова Еллада» виробило свою стратегію фінансового існування. З огляду на матеріальне становище покупців увесь довидавничий процес виконується на безоплатних умовах. Кошти, отримані від видання перших двох книжок, спрямовуються на видання наступних.

Григорій Ключек планує створення освітянської мережі розповсюдження книг, яка б перебувала під контролем Міністерства освіти.

Навчальна література видавництва «Степова Еллада» створюється на основі єдиних методичних та педагогічних принципів, відповідає програмним вимогам з української літератури.

Зазначимо, що видавнича продукція «Степової Еллади» — корисне й потрібне явище на книжковому ринку Кіровоградської області й держави загалом. Незаангажоване тлумачення українського літературного процесу, хрестоматійна частина, вдало організований навчально-методичний апарат роблять книги «Степової Еллади» вартими уваги педагогів, учнів, науковців.

Григорій Ключек сповнений бажання підняти статус української літератури як навчального предмету, оптимізувати шкільні програми, забезпечити усі школи підручниками нового покоління необхідною кількістю «програмових»

художніх текстів: «Якщо ці тексти будуть цікаво проінтерпретовані нашим шкільним літературознавством — то стане можливим ефективно «іжжити малоросійства», створяться умови, коли ще в процесі свого формування наша майбутня еліта почне отримувати так потрібні їй імпульси від національно-культурно-силового поля. І ті імпульси — немов вітаміни для неї. Ось тоді й стане можливим справжнє національне відродження...»

1. Александрова Г. «У мене давній і глибокий інтерес до вчителя-словесника» / Г. Александрова // Українська мова та література в школі.— 1999.— 11 березня.— С. 3.
2. Клочек Г. «Десятиліттями привчались до одноманітності мислення...». Відповіді на анкету «Літературної України» / Г. Клочек // Літературна Україна.— 1988.— 18 лютого.— С. 5.
3. Клочек Г. Українська література в школі як націотворчий фактор / Г. Клочек // Українська мова і література в школі. — 1997. — № 10. — С. 25–28.
4. Куманський Б. «На антиукраїнському ґрунті світлі постаті не з'являються» / Б. Куманський // Народне слово. — 2002. — 4 липня.— С. 3.
5. «Наше головне завдання — будити національну свідомість»: [Інтерв'ю з Г. Клочеком] // Народне слово.— 1993.— 22 липня.— С. 4.
6. Цибульський М. Хто ж залишиться в українській хрестоматії? / М. Цибульський // Кіровоградська правда.— 2002.— 26 лютого.— С. 3.

ИЗДАТЕЛЬСТВО «СТЕПНАЯ ЭЛЛАДА»: ТВОРЕНИЕ УЧЕБНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ НОВОГО ПОКОЛЕНИЯ

Анализируется деятельность кировоградского издательства «Степная Эллада». Экспликуется место издательства в современном информационном пространстве. Освещается концепция издания новейшей учебной литературы.

PUBLISHING HOUSE «STEPPE ELLADA»: CREATION OF EDUCATIONAL LITERATURE OF A NEW GENERATION

The article is devoted to the activity of kirovohrad publishing house «Stepova Ellada». The publishing house's place in a modern information space is described. Is examined the conception of new school literature's publication.

Стаття надійшла 21.04.08

УДК 002.2(477)+32

Н. Н. Зубко, М. В. Цьорох

Українська академія друкарства

РИНОК ПОЛІТИЧНОЇ КНИГИ В УКРАЇНІ (2003–2007 рр.): СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ, ТЕМАТИКО-ТИПОЛОГІЧНІ ДОМІНАНТИ

Проаналізовано динаміку розвитку політичного книговидавництва в Україні впродовж 2003–2007 рр. Виявлено основні видавництва, які випускають книги з політики та політичних наук. Охарактеризовано типові родові розмаїття видань, представлених на сучасному книжковому ринку України. Визначено категорії покупців політичних книг та основні канали їх поширення.

З проголошенням незалежності в Україні почалося переосмислення всієї політичної системи, визначення нових напрямів політичної побудови суспільства. З огляду на це, створювалися наукові інститути та центри, відкривалися політологічні спеціальності у державних та комерційних вищих навчальних закладах. Підвищений інтерес до політики, вплив якої на всі сторони життя суспільства в сучасних умовах є особливо значним, спричинив зростання не лише політичної складової в засобах масової інформації, а й збільшення випуску книжкових видань з політики та політичних наук. Вони стали необхідною передумовою розуміння ролі політичних інститутів в умовах демократизації суспільства, відслідковування й прогнозування складних політичних процесів, а також необхідною основою становлення та розвитку в Україні політичної культури, освіти та науки.

Сучасні політичні книжкові видання, окрім загальних інформаційних, комунікативних, кумулятивних, пізнавальних завдань, виконують функції формування громадської думки та політичної культури населення, контролю і спостереження за діями суб'єктів влади у суспільстві, політичної соціалізації та розбудови громадянськості.

На жаль, до цього часу у нашій державі не проводилися дослідження, пов'язані з вивченням політичного книговидання. Лише на сторінках «Вісника Книжкової палати» опубліковано низку статей, присвячених відображенню потоку документів з політики та політичних наук у періодичному реферативному журналі «Політика. Політичні науки» [1, 2, 5–7]. Мета нашого дослідження — аналіз стану та тенденцій розвитку ринку політичної книги в Україні впродовж останніх п'яти років.

Тематико-типологічний аналіз випуску книг з політики та політичних наук проводився у процесі вивчення їх потоків за такими інформаційними виданнями: «Літопис книг», «Нові видання України», реферативний журнал «Джерело», каталоги та прайс-листи видавництва.

Аналізуючи політичне книговидання останніх років, спостерігається нерівномірне зростання кількісних показників випуску, особливо щодо накладів. Річний наклад більше півтора мільйона примірників характерний для 2005 р., коли масовими накладками випущено низку популярних видань про події Помаранчевої революції (рис. 1). У 2007 р. порівняно з 2003 р. кількість випущених примірників збільшилася майже у дев'ять разів. Таке зростання, очевидно, слід пов'язувати з численними виданнями, що були складовою передвиборчих кампаній тих політичних партій, які 2007 р. прагнули пройти до Верховної Ради України.

З роками змінювалася питома вага політичної книги у масиві соціально-економічної літератури: за накладками — від 4,9% у 2003 р. до 23,2% у 2007 р., за назвами — від 6,4% у 2003 р. до 5,2% у 2005 р. Більшими накладками видавались у 2007 р. лише релігійна література, а в інші роки — економічна, юридична, історична, філософська. Отже, серед книг, випущених в Україні у 2007 р., практично кожне шосте видання за змістом було політичним.